

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра адміністративного та фінансового права

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри адміністративного
та фінансового права
Львівського національного університету
імені Івана Франка
протокол №1 від 30 серпня 2022 р.

Завідувач кафедри _____
Доц. М. М. Кобилецький

**Силабус з навчальної дисципліни
«Гендерна рівність»**

Що викладається в межах ОПІ «Право»
Другого (магістерського) рівня вищої освіти
для здобувачів зі спеціальності № 081 Право

Львів 2022

2022–2023 навчального року

Назва курсу	«Гендерна рівність та права жінок»
Адреса викладання курсу	79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14 (юридичний факультет)
Факультет та кафедра, за якою закріплена дисципліна	<u>Юридичний факультет</u> Кафедра адміністративного та фінансового права
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 08 «Право» Спеціальність 081 «Право»
Викладачі курсу	Паславська Наталя Тарасівна , кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та фінансового права
Контактна інформація викладачів	<u>Викладачі кафедри адміністративного та фінансового права</u> <u>Місце знаходження:</u> юридичний факультет, кафедра адміністративного та фінансового права, 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. Г-217, тел. (032) 239-45-25 Паславська Наталя Тарасівна: natalya.paslavska@lnu.edu.ua http://law.lnu.edu.ua/employee/paslavska-nataliya-tarasivna
Консультації по курсу відбуваються	<u>Кафедра адміністративного та фінансового права</u> <u>Адреса:</u> юридичний факультет, кафедра адміністративного та фінансового права, 79000, м. Львів, вул. Січових Стрільців, 14, ауд. Г-217 Паславська Наталя Тарасівна: щопонеділка 16:00-18:00 год., щосереди 11:00-13:00 год.; Консультації в день проведення лекцій/практичних занять можуть проводитися за попередньою домовленістю між викладачем та студентом. Для погодження часу консультацій поза визначеним графіком слід написати на електронну пошту викладача або зателефонувати на кафедру.
Інформація про курс	Курс призначений для студентів/-ок правників та покликаний комплексно розкрити питання гендерної рівності та прав жінок в Україні. Створення цієї навчальної програми відбулося за ініціативи Асоціації жінок-юристок України «ЮрФем» з метою формування гендерно-чутливого студентського юридичного середовища. Адже неможливо вивчати законодавство без аналізу його впливу на жінок та чоловіків, неможливо аналізувати судову практику у справах, що стосуються гендерно-обумовленого насильства без розуміння природи цього явища, що власне і вивчається у рамках пропонованого навчального курсу. Студенти/-ки вивчаючи правові аспекти захисту прав постраждалих від сексуальних домагань, зґвалтування, гендерної дискримінації повинні розуміти механізми захисту, аналізувати недоліки законодавства щоб впливати на його зміну та зміну судової практики.
Коротка анотація курсу	Дисципліна «Гендерна рівність та права жінок» є вибірковою дисципліною зі спеціальності 081 «Право» для освітньо-професійної програми ОС Магістр, яка викладається студентам денного та заочного відділень відповідно в 2 семестрі в обсязі 3 кредитів (за Європейською

<p>Мета та цілі курсу</p>	<p>Кредитно-Трансферною Системою ECTS).</p> <p>Метою вивчення вибіркової дисципліни «Гендерна рівність та права жінок» є оволодіння студентами поглибленими знаннями щодо гендерної рівності та прав жінок в Україні, формування у них навиків і умінь їх застосування на практиці для належного виконання покладених обов'язків з надання правової допомоги; ідентифікації дискримінації у справах, з якими звертаються фізичні особи; розуміння алгоритмів надання правової допомоги в гендерно-чутливих справах.</p> <p>Цілями курсу є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) отримання студентами поглиблених знань теорії гендерної рівності та гендерної дискримінації та її форм, проведення всебічного аналізу практики виявлення форм гендерної дискримінації відповідно до міжнародних та національних стандартів; 2) засвоєння теоретичних та практичних основ методики надання правової допомоги в різних категоріях справ, пов'язаних з гендерною дискримінацією; 3) розвиток у студентів навиків самостійної творчої роботи при закріпленні теоретичних знань у ході вивчення спецкурсу; закріплення навиків самостійного аналізу законодавства і правозастосовчої практики; 4) вироблення навиків застосування засвоєних знань у практичній роботі юриста та повсякденній діяльності щодо виконання встановленого законом обов'язку. <p>Вивчення дисципліни «Гендерна рівність» має на меті формування:</p> <p>загальних компетентностей:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) здатності до абстрактного і логічного мислення з метою узагальнення конкретних практичних правових ситуацій, а також здатності до критичного осмислення, аналізу та синтезу конкретних життєвих обставин, що дасть можливість визначити дискримінаційні норми права, необхідні правові акти з захисту прав жінок та чоловіків на основі гендерної рівності; 2) здатності на основі наявних юридично значущих фактів, що стосуються, наприклад, гендерні характеристики потерпілої особи, приймати неупереджені та обґрунтовані рішення про можливість його захисту, застосування до нього норм національного та міжнародного права з метою забезпечення гендерної рівності; <p>спеціальних компетентностей:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) здатності обґрунтовувати та мотивувати правові рішення про застосування до потерпілого від гендерної дискримінації конкретної підстави захисту порушених прав, давати розгорнуту юридичну аргументацію вибору конкретної тактики захисту; 2) здатності критично оцінювати та прогнозувати ефективність захисту прав, свобод та інтересів осіб правовими механізмами, наприклад, з метою визначення наявності підстав для захисту від гендерної дискримінації.
----------------------------------	--

	<p>Вивчення курсу «Звільнення від покарання та його відбування» забезпечує досягнення таких результатів навчання:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вміння співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами права, зокрема з урахуванням особливості їхньої реалізації на рівні правового регулювання та у практиці застосування відповідних механізмів захисту від гендерної дискримінації, та професійними етичними стандартами правозастосувача, розуміючи їхнє місце у формуванні ціннісних орієнтацій професійної діяльності юриста; 2) вміння дискутувати щодо сутності та природи гендерної рівності, проблем дискримінації за ознакою статі, проблем практики їхнього функціонування, а також пропонувати та обґрунтовувати обґрунтовані з погляду чинного законодавства та теорії права варіанти їхнього розв'язання.
<p>Література для вивчення дисципліни</p>	<p><u>Основна література:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Г. Федькович, Р. Поцюрко, І. Трохим, М. Чумало, «Гендерна та вікова дискримінація на ринку праці в Україні: порівняльний аналіз законодавства, дослідження та моніторинг досвід громадянського представництва», Львів, 2006 р. 2. Гендерні медійні практики: Навчальний посібник із гендерної рівності та недискримінації для студентів вищих навчальних закладів/ /Колектив авто- рів. – Київ, 2014. – 206 с. – Загальна редакція: Сергій Штурхецький. https://www.osce.org/uk/ukraine/284966?download=true 3. Судове вирішення справ у спорах, пов'язаних із гендерною дискримінацією: збірка кращих практик / Упорядники: Олена Уварова, Марія Ясеновська. – Х.: ФОП Бровін О.В., 2016. – 192 с. 4. Енн Скейл «Фемінізм у праві: активізм, юридична практика та правника теорія» // «Видаництво», 2019. <p><u>Додаткова література:</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Марценюк Тамара. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів. Київ, 2014 6. Мішель Фуко. Наглядати і карати. Київ: Основи, 1998. 392 с. 7. Кауфман Майкл, Кімелл Майкл. Чоловіки про фемінізм / Пер. О. Любарська. Київ: Книголав, 2019. 8. Харитонова О.В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству. Науково-практичний посібник / О. В. Харитонова. – Харків: ТОВ «Видавництво „Права людини“», 2018. – 344 с. <p><u>Інтернет-джерела:</u></p>

	<p>9. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979, ратифікована Україною 15.05.2009 // Ресурс: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207</p> <p>10. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ратифікований 19.10.1973 // Ресурс: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042</p> <p>11. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 01.01.2006 року; посилання на інтернет-ресурс - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15</p> <p>12. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 04.10.2012 року; посилання на інтернет-ресурс - http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5207-17</p>
Тривалість курсу	90 год.
Обсяг курсу	<p><u>Денне відділення:</u> 32 години аудиторних занять. З них 16 годин лекцій, 16 години практичних занять, окрім цього, 58 годин самостійної роботи.</p> <p><u>Заочне відділення:</u> 12 годин аудиторних занять. З них 6 годин лекцій, 6 годин практичних занять, окрім цього, 78 годин самостійної роботи.</p>
Очікувані результати навчання	<p>Після завершення цього курсу студент буде :</p> <p style="text-align: center;"><u>Знати:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – правову характеристику гендерної дискримінації та дискримінації за ознакою статі; – підходи до виявлення та визначення прямої та непрямой гендерної дискримінації та утиску; – алгоритми надання правової допомоги у справах, пов'язаних з гендерною дискримінацією; – норми національного законодавства та міжнародних актів у сфері гендерної дискримінації та прав жінок; <p style="text-align: center;"><u>Вміти:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> – правильно визначити форми гендерної дискримінації та дискримінації за ознакою статі; – прогнозувати можливі порушення певних прав та свобод особи, а також певних категорій суб'єктів правовідносин, а також враховувати отримані дані під час проектування правових норм та у практичній діяльності; – надавати правову оцінку в трудових, сімейних та кримінальних справах, пов'язаних з гендерною дискримінацією; – аргументовано висловлювати свою правову позицію з використанням посилань на нормативні акти, судову практику, матеріали роз'яснювального характеру державних органів; – обирати найоптимальніші процесуальні механізми охорони прав та свобод особи, у тому числі і відновлення порушених прав та свобод особи; – гармонізувати національне законодавство України з стандартами міжнародного регулювання гендерних питань; – грамотно застосовувати понятійно-категоріальний апарат, нормативно-правову лексику і спеціальну термінологію;

	<p>– аргументовано викладати у процесуальних документах свою правову позицію, а також логічно та послідовно її відстоювати.</p> <p>В результаті освоєння курсу студент повинен удосконалити власні навички практичної діяльності у сфері гендерної дискримінації та прав жінок, що означає вміння вибору правових норм, які забезпечать ефективну охорону прав та свобод особи, використання правових інструментів їх захисту (в першу чергу, через складання процесуальних актів), а також створення умов, за яких унеможливлуватимуться порушення прав та свобод особи у майбутньому.</p>
Ключові слова	Гендерна рівність, гендерна дискримінація, права жінок, дискримінація за ознакою статі.
Формат курсу	Очний /заочний
	Проведення лекцій та практичних занять, виконання індивідуальних завдань та консультацій для кращого розуміння тем.
Теми	Згідно зі СХЕМОЮ КУРСУ (додається)
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру Виставляється автоматично на підставі врахування поточної успішності протягом семестру та оцінки за індивідуальну (проектну) контрольну роботу
Пререквізити	Для вивчення курсу студенти потребують базових знань з таких дисциплін: «Конституційне право України», «Теорія держави і права», достатніх для сприйняття категоріального апарату, що використовується у вивченні начального матеріалу в рамках дисципліни «Гендерна рівність та права жінок».
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	<p>Під час викладання навчальної дисципліни підлягають використанню методи, спрямовані на:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування у студентів інтересу до пізнавальної діяльності і відповідальності за навчальну працю; - забезпечення мисленнєвої діяльності (індуктивного, дедуктивного, репродуктивного й пошукового характеру); - методи, пов'язані з контролем за навчальною діяльністю студентів. <p>Серед методів навчання, зокрема, підлягають застосуванню наступні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, демонстрація, спостереження, практичне заняття, індивідуальні завдання, інтерактивні методи.</p> <p>Індивідуальні завдання полягають у створенні проекту, що має за мету: правовий аналіз випадків порушення прав та свобод особи, правильну кваліфікацію дій порушника, а також обрання оптимального засобу реагування для відновлення та захисту порушених прав, свобод та інтересів особи. Результатом проекту є напрацювання рекомендацій та чіткого алгоритму дій для органів публічної адміністрації з метою усунення виявлених проблем та їх запобігання в майбутньому.</p>
Необхідне обладнання	Студенти використовують технічні засоби та програмне забезпечення під час підготовки до практичних занять з метою пошуку необхідних нормативно-правових актів та джерел судової практики, а також під час виконання індивідуальних завдань.
Критерії оцінювання (окремо для кожного)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням:

виду навчальної діяльності)

- практичні заняття: 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів –50 балів;
  - індивідуальні завдання (проекти): 50% семестрової оцінки; максимальна кількість балів –50 балів.
- Підсумкова максимальна кількість балів – 100 балів.

Письмові роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт (есе, вирішення кейсу).

Академічна доброчесність: Очікується, що кожен студент повинен самостійно готуватися до практичних занять та вирішувати індивідуальні завдання, обдумувати та викладати власну аргументацію своєї правової позиції. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших студентів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману; у разі незарахування роботи, студент, в узгодженні з викладачем строки, повинен повторно виконати письмову роботу та подати її викладачу для оцінювання.

Відвідання занять є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції і практичні заняття курсу. Студенти мають інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися усіх строків визначених для виконання усіх видів письмових робіт, передбачених курсом. Викладач фіксує неявку студента на практичне заняття, що вважається академічною заборгованістю, яку студент повинен відпрацювати в межах затвердженого графіка консультацій у викладача або у іншій узгоджений з викладачем час. Відпрацювання полягає у перевірці підготовки студентом тих завдань, які виносилися на практичне заняття, на якому студент був відсутній.

Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Політика виставлення балів. Враховуються бали набрані на практичних заняттях та за виконання індивідуальних завдань. При цьому обов'язково враховуються присутність на заняттях та активність студента під час практичного заняття; недопустимість пропусків та запізнь на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття в цілях не пов'язаних з навчанням; списування та плагіат; несвоєчасне виконання поставленого завдання і т. ін. Критеріями оцінювання роботи студента на практичних заняттях є аргументованість правової позиції та її відповідність чинному законодавству; уміння лаконічно, переконливо та логічно висловити свою правову позицію; здатність до аргументованого аналізу правових позицій, висловлених іншими студентами; уміння підсумувати усі висловлені щодо певної проблеми

	аргументи і віднайти їхні позитивні та хибні сторони, що підлягають аналізу з погляду сучасних підходів у доктрині та правозастосуванні; намагання сформулювати перспективні проблеми, що можуть виникнути у різних сферах правозастосування та запропонувати шляхи їхнього розв'язання. <u>Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються.</u>
Питання до заліку чи екзамену.	
Опитування	Анкету-оцінку з метою оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Схема курсу:

Тема 1. Гендерна рівність: поняття, розвиток та вплив на законодавство та права людини

- 1.1. Поняття та правова природа гендеру та фемінізму
- 1.2. Феміністська теорія права: основні підходи та її значення для розвитку права

Тема 2. Гендерна рівність у міжнародному праві

1. Міжнародне право як регулятор міжнародних відносин: його минуле, сучасне та майбутнє з точки зору феміністської теорії
2. Міжнародне та національне право: феміністський погляд на проблеми взаємодії
3. Міжнародно-правовий захист прав жінок у світлі феміністської теорії

Тема 3. Тіло, влада, гендер і захист від гендерного насильства

1. Тіло і влада як спосіб контролю за сексуальністю та індивідуальною свободою: гендерування людей
2. “Гендерна чутливість проти гендерної сліпоти” і природа гендерного насильства
3. Правові механізми боротьби з гендерним насильством

Тема 4. Права жінок та медіа

1. Видимість, адвокаційні компанії з прав жінок, вплив медійної картинки на правосуддя.
2. Професійна етика, експертна відповідальність, правозахисний фокус

3. Протидія сексизму. Механізми оскарження сексистських висловлювань публічних осіб.
Сексистська реклама

Тема 5. Поняття гендерної дискримінації за національним та міжнародним правом

1. Дискримінація за ознакою статі - міжнародні норми та норми національного законодавства
2. Форми гендерної дискримінації.
3. Ідентифікація форм гендерної дискримінації

Тема 6. Гендерна дискримінація у спорах, які виникають з трудових правовідносин

1. Право на вільне обрання занять та рівного доступу до роботи
2. Право на рівну оплату праці
3. Порушення права на рівність прав та можливостей працівників із сімейними обов'язками
4. Направлення у відрядження та робота в нічний час

Тема 7. Гендерна дискримінація у спорах, які виникають із сімейних правовідносин

1. Розірвання шлюбу та виселення
2. Поділ майна подружжя
3. Справи, пов'язані з правами та обов'язками батьків

Тема 8. Гендерна дискримінація у кримінальних справах

1. Справи про нанесення тілесних ушкоджень, побої та мордування
2. Дискримінація потерпілих при укладенні угод про примирення та розгляді справ, пов'язаних з відшкодуванням моральної шкоди
3. Справи про зґвалтування та інші злочини проти статевої свободи та недоторканості

Рекомендовані джерела:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 року // Ресурс:

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: ратифікований 19.10.1973 // Ресурс: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: ратифікований 19.10.1973 // Ресурс: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_042
4. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 14.03.1989 // Ресурс: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18.12.1979, ратифікована Україною 15.05.2009 // Ресурс: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207
6. Конвенція про права осіб з інвалідністю, ратифікована 16.12.2009 // Ресурс: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 // Ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
8. Протокол No 12 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 04.11.2000 // Ресурс: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_537
9. Європейська соціальна хартія, ратифікована 14.09.2006 // Ресурс: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_062
10. Рамкова конвенція про захист прав національних меншин, ратифікована 09.12.1997 // Ресурс: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_055
11. [Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207) від 18.12.1979 року, ратифікована Україною 15.05.2009 року // Ресурс: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_207
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 17.07.1997 року // Ресурс: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004
13. Джеймс проти Ради округу Істлей (UK – James v. Eastleigh Borough Council)[1990] Палата лордів Сполученого Королівства 6, 14 червня 1990 року.
14. ЄСС, Річардс проти Державного секретаря з питань праці і пенсійного забезпечення (Richards v. Secretary of State for Work and Pensions), справа C-423/04

[2006] ECR I-3585, 27 квітня 2006 року

15. ЄСПЛ, Д.Г. та інші проти Чеської Республіки (D.H. and Others v. the Czech Republic) [Велика палата] (No 57325/00), 13 листопада 2007 року, пункт 79.
16. Г. Федькович, Р. Поцюрко, І. Трохим, М. Чумало, «Гендерна та вікова дискримінація на ринку праці в Україні: порівняльний аналіз законодавства, дослідження та моніторинг, досвід громадянського представництва», Львів, 2006 р.
17. Комітет з економічних, соціальних та культурних прав, Сорок друга сесія, Женева, 4-22 травня 2009 року. Пункт 3 порядку денного. Зауваження загального порядку No 20. Заборона дискримінації економічних, соціальних і культурних прав (пункт 2 статті 2 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права)
18. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 01.01.2006 року; посилання на інтернет-ресурс - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
19. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» від 04.10.2012 року; посилання на інтернет-ресурс - <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5207-17>